

20.4.2010

Dnro 3313/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

POLIISIN TULEE VARMISTUA TOIMIVALTANSA OIKEUDELLISISTA PERUSTEISTA / POLISEN SKA FÖRSÄKRA SIG OM DE RÄTTSLIGA GRUNDERNA FÖR SINA BEFOGENHETER

1 KANTELU

A arvostelee 14.10.2008 oikeusasiamiehelle osoittamassaan silloisen Vantaan kihlakunnan (nykyisin Itä-Uudenmaan) poliisiviranomaisten menettelyä ns. talonvaltaajien häätämistä koskevassa asiassa. Poliisi oli poistanut talonvaltaajat rakennuksesta ilman rakennuksen omistajan Vantaan kaupungin poliisille esittämää toimenpidepyyntöä.

2 SELVITYS [...]

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumista

Tehtävän saaneen poliisipartion vanhempien konstaapeleiden B:n ja C:n yhteisesti antamassa selvityksessä kerrotaan, että tehtävä annettiin poliisille siten, että aiemmin vallatussa rakennuksessa oli kovaääniset juhlat, joiden olisi pitänyt loppua kello 23.00 mennessä. Tämän jälkeen rakennuksessa ei tehtävänannon mukaan olisi saanut enää olla. Lisäksi hätäkeskus välitti partioille sellaisen tiedon, että talon vallanneet henkilöt ja Vantaan kaupunki olisivat tehneet sopimuksen, ettei rakennuksessa saa yöpyä ja sieltä on poistuttava viimeistään kello 23.00.

Tieto tehtävästä tuli hätäkeskukseen kello 23.24, mutta paikalle partiot pääsivät vasta yöllä 02.30 muiden kiireellisempien tehtävien hoidon takia. Hätäkeskus antoi tehtävän uudelleen yöllä partioiden vapauduttua muilta tehtäviltä.

Partiot jäivät tehtävänannon jälkeen siihen käsitykseen, että Vantaan kaupunki pyytää poliisia poistamaan rakennuksesta kaikki kiinteistössä olevat henkilöt. Lisäksi partiot ymmärsivät, että paikalla oleva ilmoittaja olisi ollut Vantaan kaupungin työntekijä. Partiot tapasivat rakennuksen välittömässä läheisyydessä kaksi miestä, jotka kertoivat ilmoittaneensa asiasta hätäkeskukseen. Myös heidän mukaansa rakennuksessa ei saa olla kello 23.00 jälkeen. Heidän mukaansa talo oli hiljentynyt jonkin aikaa ennen partioiden saapumista, mutta kukaan ei sieltä poistunut.

Partiot tarkastivat rakennuksen tilat sisältä. Sisälle kiinteistöön päästiin avoimista ulko-ovista. Mi-

tään rynnäkköä partiot eivät kiinteistöön tehneet, vaan huutelivat jo ovelta, että poliisi tulee kiinteistöön sisälle tarkastamaan tilat. Sisältä rakennuksesta partiot löysivät viisi henkilöä nukkumasta. Poliisi tarkasti kiinteistössä devien henkilöllisyydet ja kertoi olevansa paikalla Vantaan kaupungin pyynnöstä ja tyhjentävänsä kiinteistön Vantaan kaupungin pyynnöstä valtaajien ja kaupungin välisen sopimuksen mukaisesti. Paikalla olleet talonvaltaajat tiesivät sopimuksesta, eivätkä kiistäneet sen oikeellisuutta. Valtaajien tiedusteltua minkä lain perusteella poliisi heidät sieltä poistaa, vastasi poliisi, että poliisilain perusteella, tarkemmin sen 14 §:n nojalla.

Kiinteistön tyhjennys sujui ilman välikohtauksia ja keskustellen. Valtaajat eivät olisi halunneet poistua, mutta noudattivat kuitenkin poliisin antamia kehotuksia. Käskyjä tilanteessa ei tarvinnut antaa. Kiinteistön ovet lukittiin poliisin sekä valtaajien toimesta valtaajien poistuttua. Valtaajat jäivät kiinteistön tontin ulkopuolelle soittelemaan kitaraa ja keskustelemaan poliisien poistuessa paikalta.

Poliisipartion jäsenten selvityksessään ilmaiseman käsityksen mukaan partioiden suorittamiin toimenpiteisiin ei tarvita erillistä virka-apupyynnöä, koska pyyntö hätäkeskukseen kiinteistön tyhjentämiseen poliisin käsityksen mukaan tuli Vantaan kaupungilta tai sen edustajalta. Näin ollen tällaisessa tapauksessa poliisi voi poliisilain 14 §:n perusteella tyhjentää kiinteistön.

3.2

Oikeusohjeita

Poliisilain 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen (1 momentti). Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa (2 momentti). Poliisin on suoritettava myös muut sille erikseen säädetyt tehtävät ja annettava jokaiselle tehtäväpiirinsä kuuluvaa apua (3 momentti).

Poliisilain 14 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus kotirauhan tai julkisrauhan suojaaman alueen tai paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä (1 momentti). Poliisimiehellä on oikeus poistaa 1 momentissa tarkoitetulta alueelta tai paikalta siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai julkisrauhaa taikka aiheuttaa siellä muulla tavoin huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu (2 momentti). Jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää häiriön toistumista, poliisimiehellä on oikeus ottaa häiritsijä kiinni ja pitää tämä säilössä. Kiinni otettua saa pitää säilössä vain niin kauan kuin on todennäköistä, että häiriö toistuu, kuitenkin enintään 12 tuntia kiinniottamisesta (3 momentti).

Poliisilain 40 §:n mukaan poliisin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle virka-apua, jos niin erikseen säädetään. Poliisin on annettava virka-apua myös muulle viranomaiselle laissa säädetyin valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Poliisi voi antaa virka-apua myös yksityiselle, jos se on välttämätöntä tämän laillisiin oikeuksiin pääsemiseksi ja oikeuden loukkaus on ilmeinen (1 momentti). Edellä 1 momentissa tarkoitetun virka-avun antamisen edellytyksenä on, että virka-apua pyytävää viranomaista estetään suorittamasta virkatehtäviään tai yksityistä estetään pääsemästä oikeuksiinsa ja oikeuksiin pääseminen edellyttää poliisivaltuuksien käyttöä (2 momentti). Päätöksen virka-avun antamisesta tekee päällystöön kuuluva poliisimies, jollei erikseen toisin säädetä tai määrätä (3 momentti).

3.3

Kannanotto

Kuten Vantaan poliisipäällikön lausunnosta ilmenee, poliisin toimivalta rakennuksen vallanneiden henkilöiden poistamiseen perustuu yleensä siihen, että rakennuksen omistaja tai haltija pyytää poliisia poistamaan rakennuksessa luvatta oleskelevat henkilöt. Tällöin poliisin toimivaltaa voidaan tapauksesta riippuen tarkastella joko poliisilain 14 §:n 1 momentin tai 40 §:n perusteella. Lisäksi rakennuksessa oleskelevien henkilöiden on syytä epäillä syyllistyneen asianomistajarikoksina rangaistaviin kotirauhan rikkomiseen tai hallinnan loukkaukseen.

Omalta osaltani totean ensinnäkin, että kantelunalaisessa asiassa ei näkemykseni mukaan ole ollut kysymyksessä sellainen tilanne, että poliisin olisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tullut poistaa rakennuksessa olleet henkilöt. Vantaan kaupunki ei ollut liioin rakennuksen omistajana esittänyt poliisille myöskään sellaista pyyntöä rakennuksessa olleiden henkilöiden poistamiseksi, että tilannetta olisi arvioitava poliisilain 14 §:n kannalta. Sinänsä poliisi voisi tällaisessa tapauksessa tyhjentää rakennuksen myös poliisilain 14 §:n 2 momentin nojalla ilman rakennuksen omistajan tai haltijan pyyntöäkin, jos rakennuksessa oleskelevat häiritsisivät muiden henkilöiden kotirauhaa taikka aiheuttaisivat muulla tavalla huomattavaa häiriötä lainkohdassa todetulla tavalla. Selvityksen perusteella tällaisesta häiriökäyttäytymisestä ei kuitenkaan ollut kysymys; vallatussa talossa olevat henkilöt nukkuivat poliisin saapuessa paikalle. Todettakoon myös, että oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että talonvaltaajat eivät nauti kotirauhan suojaa valtauskohteessa (Heinonen ym. Rikosoikeus, 2002, s. 885).

Mikäli asiaa olisi tarkasteltava poliisilain 40 §:ssä tarkoitettuna virka-apuna, olisi virka-avun edellytyksenä virka-apua pyytävältä taholta poliisille esitetty virka-apupyynnö. Poliisille esitettävän virka-apupyynnön muodosta ja sisällöstä ei ole nimenomaisia säännöksiä. Pääsääntönä on kuitenkin virka-apupyynnön tekeminen kirjallisesti. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että kiireellisessä tapauksessa suullinen, esimerkiksi puhelimitse esitetty virka-apupyynnö on riittävä. (Helminen Klaus, Kuisimäki Matti, Salminen Markku: Poliisioikeus, 1999, s. 235). Virka-apupyynnön muodosta huolimatta on selvää, että virka-apua pyytävän on riittävästä yksilöitävä pyytämänsä virka-apu ja olosuhteet, joista voidaan päätellä virka-avun tarpeellisuus.

Tässä tapauksessa poliisille ei ollut esitetty virka-apupyynnöä. Kuten selvityksestä ilmenee, paikalla olleet poliisipartiot ovat hätäkeskukselta saamansa tehtävänannon perusteella saaneet sen käsityksen, että Vantaan kaupunki olisi pyytänyt poliisia poistamaan rakennuksessa olevat henkilöt. Tämän lisäksi poliisipartiot olivat ymmärtäneet, että paikalla ollut ilmoittaja olisi ollut Vantaan kaupungin työntekijä. Partiot olivat tavanneet paikalla kaksi henkilöä, jotka olivat kertoneet ilmoittaneensa asiasta hätäkeskukseen. Henkilöt olivat kertoneet poliisille, ettei rakennuksessa saa oleskella kello 23.00 jälkeen. Jälkikäteisen selvityksen perusteella nämä henkilöt eivät olleet Vantaan kaupungin edustajia eikä kaupungin taholta oltu yhteydessä hätäkeskukseen.

Edellä todetun perusteella poliisilla ei ole ollut toimivaltaa kehottaa talonvaltaajia poistumaan rakennuksesta. Näkemykseni mukaan toimenpiteen suorittamisesta vastuussa olleiden vanhempien konshtaapeleiden B:n ja C:n olisi jo asian luonteen vuoksi tullut varmistautua pyynnön asianmukaisuudesta niin toimivallan kuin toimenpiteen sisällönkin osalta. Totean kuitenkin, että joissakin tapauksissa rajaveto poliisilain 40 §:ssä tarkoitettuna virka-avun ja poliisille kuuluvan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtävän sekä kotirauhan ja julkisrauhan piiriin kuuluvien alueiden suojaamistehtävien osalta voi olla tulkinnanvarainen.

Pidän tässä yhteydessä riittävänä toimenpiteenä kiinnittää mainittujen poliisimiesten huomiota toimenpiteen edellytysten riittävään selvittämiseen. Poliisilaitoksen lausunnossa on todettu, että poliisilaitoksella on annettu koulutusta virka-apuasioihin liittyen, mitä pidänkin perusteltuna poliisille osoitettujen virka-apupyyntöjen monitahoisuus huomioiden.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa esittämäni käsityksen poliisin toimenpiteiden oikeudellisista edellytyksistä nykyisen Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen vanhempien konstaapeleiden B:n ja C:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennökset tästä päätöksestäni.

Lähetän lisäksi päätökseni tiedoksi Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen poliisipäällikölle ja poliisihallitukselle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta ja sen liitteet palautetaan ohessa.